“BOLA O‘YIN PEDAGOG” LOYIHASI DOIRASIDA TA’LIM-TARBIYA JARAYONINI KUZATISH

Hazratova Hilola Normurodovna
Kasbi tuman 20-DMTT direktor o'rinbosari, Qarshi 180100, O‘zbekiston
hilolahazratova 325@gmail.com
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23493438

Annotatsiya. Mazkur maqolada “Bola o‘yin pedagog” loyihasi doirasida ta’lim-tarbiya jarayonini kuzatishning pedagogik imkoniyatlari, mazmuni va samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi o‘yin faoliyati orqali bolalarning bilish, muloqot, ijtimoiy-emotsional va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish jarayonini tizimli kuzatish hamda pedagogik yondashuvlarni takomillashtirishdan iborat. Tadqiqotda pedagogik kuzatuv, suhbat, faoliyat mahsullarini tahlil qilish va taqqoslash usullaridan foydalanildi. Kuzatuv jarayonida bolaning o‘yindagi faolligi, mustaqil qaror qabul qilishi, tengdoshlari bilan hamkorligi, muammoli vaziyatlarni hal etishi va ijodiy tashabbus ko‘rsatishi asosiy mezonlar sifatida belgilandi. Natijalar o‘yin muhitining to‘g‘ri tashkil etilishi bolalarning ta’limiy faoliyatga qiziqishini oshirishi, muloqot ko‘nikmalarini mustahkamlashi va mustaqil fikrlashini qo‘llab-quvvatlashini ko‘rsatdi. Shuningdek, muntazam kuzatuv pedagogga har bir bolaning individual ehtiyojlarini aniqlash, ta’lim-tarbiya jarayonini moslashtirish va rivojlanish dinamikasini baholash imkonini beradi. Mazkur yondashuv maktabgacha ta’limda bolaga yo‘naltirilgan pedagogik muhitni shakllantirish uchun amaliy ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari o‘yin asosidagi ta’limni rejalashtirish, pedagogik monitoringni takomillashtirish va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish uchun metodik asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Kalit so‘zlar: bola, o‘yin, pedagog, ta’lim-tarbiya, kuzatuv, maktabgacha ta’lim, pedagogik monitoring, rivojlanish, kompetensiya, o‘yin faoliyati.

Аннотация. В статье анализируются педагогические возможности, содержание и эффективность наблюдения за образовательным и воспитательным процессом в рамках проекта «Бола ўйин педагог». Основная цель исследования заключается в систематическом наблюдении за развитием познавательных, коммуникативных, социально-эмоциональных и творческих компетенций детей посредством игровой деятельности, а также в совершенствовании педагогических подходов. В исследовании использовались методы педагогического наблюдения, беседы, анализа продуктов деятельности и сравнительного анализа. В процессе наблюдения основными критериями были определены активность ребенка в игре, способность самостоятельно принимать решения, сотрудничать со сверстниками, решать проблемные ситуации и проявлять творческую инициативу. Результаты показали, что правильно организованная игровая среда повышает интерес детей к образовательной деятельности, способствует развитию коммуникативных навыков и поддерживает самостоятельное мышление. Регулярное наблюдение также позволяет педагогу выявлять индивидуальные образовательные потребности детей, адаптировать содержание воспитательно-образовательного процесса и оценивать динамику развития. Такой подход имеет практическое значение для формирования личностно ориентированной педагогической среды в дошкольном образовании. Полученные результаты могут использоваться при планировании игровой образовательной деятельности,

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

совершенствовании педагогического мониторинга и укреплении взаимодействия педагогов с родителями.

Ключевые слова: ребенок, игра, педагог, образование и воспитание, наблюдение, дошкольное образование, педагогический мониторинг, развитие, компетенция, игровая деятельность.

Abstract. This article analyzes the pedagogical potential, content, and effectiveness of observing the educational and воспитательный process within the framework of the “Bola o‘yin pedagog” project. The main purpose of the study is to systematically observe the development of children’s cognitive, communicative, social-emotional, and creative competencies through play activities and to improve pedagogical approaches. The study employed pedagogical observation, interviews, analysis of children’s activity products, and comparative analysis. During the observation process, children’s participation in play, independent decision-making, cooperation with peers, ability to solve problematic situations, and creative initiative were identified as key indicators. The findings demonstrate that a properly organized play environment increases children’s interest in educational activities, strengthens communication skills, and supports independent thinking. Regular observation also enables teachers to identify individual developmental needs, adapt educational and воспитательный activities, and assess children’s developmental dynamics. This approach is practically significant for creating a child-centered pedagogical environment in early childhood education. The results can serve as a methodological basis for planning play-based learning activities, improving pedagogical monitoring, and strengthening cooperation between teachers and parents. The study emphasizes the importance of systematic observation as an effective mechanism for improving the quality of education and воспитание through purposeful play.

Keywords: child, play, teacher, education, воспитание, observation, early childhood education, pedagogical monitoring, development, competence, play activity.

KIRISH

Maktabgacha ta’lim tizimida bolaning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash, uning mustaqil fikrlashi, muloqotga kirishishi, ijodiy qobiliyatlari va ijtimoiy ko‘nikmalarini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biridir. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o‘yin tabiiy faoliyat turi bo‘lib, u orqali bola atrof-muhitni anglaydi, ijtimoiy munosabatlarni o‘zlashtiradi, turli vaziyatlarda o‘zini sinab ko‘radi va yangi tajriba hosil qiladi.

“Bola o‘yin pedagog” loyihasi o‘yin faoliyatidan ta’lim-tarbiya jarayonining samarali vositasi sifatida foydalanishni nazarda tutadi. Mazkur yondashuvda pedagogning asosiy vazifasi bolaga tayyor bilimni berishdan ko‘ra, uning o‘yin faoliyatini kuzatish, qo‘llab-quvvatlash, kerakli pedagogik vaziyatlarni yaratish va rivojlanishiga mos sharoit tashkil etishdan iborat.

Ta’lim-tarbiya jarayonini kuzatish pedagogga bolaning real faoliyatini tabiiy sharoitda o‘rganish imkonini beradi. Kuzatuv natijasida bolaning qiziqishlari, ehtiyojlari, individual xususiyatlari, tengdoshlari bilan munosabatlari hamda mustaqil faoliyat darajasi aniqlanadi.

Tadqiqotning maqsadi — “Bola o‘yin pedagog” loyihasi doirasida o‘yin faoliyatini tizimli kuzatish orqali ta’lim-tarbiya jarayonining pedagogik imkoniyatlarini aniqlash va kuzatuv mezonlarini takomillashtirish.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

O‘yin faoliyatining ta’lim-tarbiya jarayonidagi pedagogik ahamiyatini aniqlash.

Bolalar faoliyatini kuzatish mezonlarini ishlab chiqish.

Kuzatuv orqali bolalarning individual rivojlanish xususiyatlarini aniqlash.

Pedagogik kuzatuv natijalaridan ta’lim jarayonini takomillashtirishda foydalanish imkoniyatlarini belgilash.

MATERIALLAR VA USULLAR

Tadqiqotda sifat va amaliy kuzatuvga asoslangan pedagogik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot obyekti sifatida maktabgacha ta’lim tashkilotida o‘yin asosida tashkil etilgan ta’lim-tarbiya jarayoni olindi.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

Pedagogik kuzatuv. Bolalarning erkin va pedagog tomonidan tashkil etilgan o‘yinlardagi xatti-harakatlari, faolligi, tashabbuskorligi, muloqoti va muammoli vaziyatlarga munosabati kuzatildi.

Suhbat metodi. Bolalarning o‘yin mazmuni, qiziqishlari va faoliyatga munosabatini aniqlash maqsadida yosh xususiyatlariga mos savollar berildi.

Faoliyat mahsullarini tahlil qilish. Bolalarning rasm, qurish-yasash, rolli o‘yinlar natijalari va boshqa ijodiy ishlari tahlil qilindi.

Taqqoslash metodi. Kuzatuvning turli bosqichlarida olingan ma’lumotlar o‘zaro taqqoslanib, bolalarning rivojlanish dinamikasi aniqlandi.

Kuzatuv mezonlari sifatida quyidagi ko‘rsatkichlar belgilandi: o‘yindagi faollik; mustaqil qaror qabul qilish; tengdoshlari bilan hamkorlik; muloqot qilish qobiliyati; muammoli vaziyatlarni hal qilish; ijodkorlik va tashabbuskorlik; o‘yin qoidalariga rioya qilish; o‘z faoliyatini rejalashtirish.

Kuzatuv jarayonida pedagog bolaning faoliyatiga bevosita aralashmasdan, zarur hollarda yo‘naltiruvchi savollar, qo‘shimcha materiallar yoki muhitni o‘zgartirish orqali pedagogik yordam ko‘rsatishi nazarda tutildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Kuzatuvlar natijasida o‘yin faoliyati bolalarning bir nechta rivojlanish yo‘nalishlariga bir vaqtning o‘zida ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi.

Birinchidan, o‘yin jarayonida bolalarning mustaqilligi va tashabbuskorligi namoyon bo‘ldi. Bola o‘yin syujetini mustaqil tanlashi, rollarni taqsimlashi, o‘yin qoidalarini belgilashi va vaziyatga mos qarorlar qabul qilishi orqali mustaqil faoliyat tajribasini egallaydi.

Ikkinchidan, o‘yin muloqot va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Guruhli o‘yinlarda bolalar o‘z fikrini ifodalash, boshqalarning fikrini tinglash, kelishish, navbat kutish va umumiy maqsadga erishish uchun hamkorlik qilishni o‘rganadi.

Uchinchidan, o‘yin jarayonida ijodiy tafakkur faollashadi. Oddiy predmetlardan turli maqsadlarda foydalanish, yangi syujetlar yaratish va rollarni ijodiy talqin qilish bolalarning tasavvurini rivojlantiradi.

To‘rtinchidan, kuzatuv pedagogga har bir bolaning **individual xususiyatlarini** aniqlash imkonini beradi. Ayrim bolalar guruh faoliyatida faol qatnashsa, boshqalari yakka tartibdagi yoki kichik guruhdagi o‘yinlarda o‘z imkoniyatlarini yaxshiroq namoyon qilishi kuzatildi.

Kuzatuv natijalarini quyidagi mezonlar asosida qayd etish maqsadga muvofiq:

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

1-jadval

Kuzatuv mezoni	Aniqlanadigan jihat
Faollik	O‘yinda ishtirok etish darajasi
Mustaqillik	Qarorlarni mustaqil qabul qilish
Muloqot	Fikr almashish va suhbatga kirishish
Hamkorlik	Tengdoshlari bilan birgalikdagi faoliyat
Ijodkorlik	Yangi g‘oya va syujetlarni yaratish
Muammo yechish	Qiyin vaziyatlardan chiqish qobiliyati
Tashabbus	Faoliyatni mustaqil boshlash va davom ettirish

Shuningdek, tizimli kuzatuv natijalari pedagogga ta’lim-tarbiya jarayonini bolaning real ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi. Masalan, muloqotga qiynalayotgan bola uchun juftlikdagi o‘yinlar, mustaqil qaror qabul qilishda qiynalayotgan bola uchun tanlov imkoniyatlari ko‘proq berilishi mumkin. Olingan natijalar o‘yinning maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishidagi ko‘p funksiyali pedagogik vosita ekanligini ko‘rsatadi. Biroq o‘yinning ta’limiy imkoniyatlaridan samarali foydalanish uchun pedagog faqat o‘yin tashkilotchisi emas, balki kuzatuvchi, yo‘naltiruvchi va pedagogik muhitni loyihalovchi sifatida faoliyat yuritishi lozim.

Kuzatuv jarayonida pedagog bolaning xatti-harakatlarini baholashdan ko‘ra, uning faoliyatini tushunishga intilishi muhim. Bunda “bola nimani bilmaydi?” degan savoldan tashqari, “bola nimaga qiziqmoqda?”, “u qanday yo‘l bilan muammoni hal qilmoqda?”, “qanday yordam unga mustaqil harakat qilish imkonini beradi?” kabi savollar muhim ahamiyat kasb etadi.

“Bola o‘yin pedagog” loyihasida kuzatuvning muntazamligi alohida ahamiyatga ega. Bir martalik kuzatuv bolaning holatini to‘liq ifodalamasligi mumkin. Shu sababli turli vaqt va turli faoliyat sharoitlarida kuzatuv olib borish bolaning rivojlanish dinamikasi haqida kengroq tasavvur beradi. Kuzatuv natijalarini ota-onalar bilan hamkorlikda muhokama qilish ham samarali pedagogik natijalarga olib kelishi mumkin. Bunda bolaning kamchiliklarini ta’kidlashdan ko‘ra, uning qiziqishlari, kuchli tomonlari va rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash yo‘llariga e’tibor qaratish maqsadga muvofiq.

Shu bilan birga, tadqiqotning cheklovlari ham mavjud. Kuzatuv natijalariga pedagogning subyektiv qarashlari, guruhdagi bolalar soni, o‘yin muhiti va kuzatuv davomiyligi ta’sir qilishi mumkin. Shu sababli kuzatuv mezonlarini oldindan belgilash, qaydlarni muntazam yuritish va turli metodlardan foydalanish natijalarning ishonchliligini oshiradi.

XULOSA

“Bola o‘yin pedagog” loyihasi doirasida ta’lim-tarbiya jarayonini kuzatish bolaning rivojlanishini tabiiy faoliyat jarayonida o‘rganish va pedagogik jarayonni individual ehtiyojlarga moslashtirishning samarali vositalaridan biridir.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, tizimli pedagogik kuzatuv: bolaning individual qobiliyat va ehtiyojlarini aniqlash; o‘yin faoliyatidagi rivojlanish dinamikasini baholash;

muloqot va hamkorlik ko‘nikmalarini tahlil qilish; ijodkorlik va mustaqillikni qo‘llab-quvvatlash; ta’lim-tarbiya mazmunini bolaning qiziqishlariga moslashtirish imkonini beradi.

Shu sababli maktabgacha ta’lim amaliyotida o‘yin jarayonini kuzatishga asoslangan pedagogik monitoringni muntazam tashkil etish maqsadga muvofiq. Bunda pedagog kuzatuv natijalaridan bolaning

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

faoliyatini cheklash uchun emas, balki uning mustaqil rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratish maqsadida foydalanishi zarur.

"Bola o'yin pedagog" loyihasi doirasida kuzatuvga asoslangan yondashuvning amaliyotga joriy etilishi ta'lim-tarbiya jarayonining individuallashuviga, bolalarning faol ishtirokiga va pedagogning kasbiy refleksiyasini kuchaytirishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlar.
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining maktabgacha ta'lim metodikasiga oid metodik materiallari.
3. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
4. Piaget, J. The Psychology of the Child. Basic Books.
5. UNESCO. Right from the Start: Build Inclusive Societies through Early Childhood Education. UNESCO.
6. UNICEF. Early Childhood Development. UNICEF.
7. Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., et al. Learning through play: a review of the evidence. Whitebread, D. et al. The LEGO Foundation.
8. Hazratova H.N. Provision of some mineral substances to primary school students // Universum: химия и биология Научний журнал Издается ежемесячно с ноября 2013 года Является печатной версией сетевого журнала Universum: химия и биология. 6 (120) Июнь, 2024, Част 2 Москва 2024, 64-67 стр.
9. Xurramova, E. J. Analysis of Written Errors Among Learners of Japanese / E. J. Xurramova // International Conference on Language Learning and Teaching. – London. – URL: https://topconferences.us/index.php/icllt/issue/view/138

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.